

А. О. НЕДОШОВЕНКО

*Андрій Олексійович Недошовенко, студент
магістратури Київського національного універси-
тету імені Тараса Шевченка*

**СТРАХУВАННЯ ОБ'ЄКТА БУДІВНИЦТВА (КОМПЛЕКСУ РОБІТ)
ЯК УМОВА ДОГОВОРУ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДРЯДУ**

Належне виконання робіт за договором будівельного підряду передбачає необхідність укладення інших договорів, які є функціонально пов'язаними з основним договором підряду. Серед таких договорів можна виділити договір субпідряду, договір суперфіцію, договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт тощо¹. Серед цих договорів важливе місце відводиться договору страхування.

Актуальність даного дослідження обумовлюється наявністю багатьох типових ризиків, які притаманні будівельній діяльності, а також появою нових ризиків, які виникають під впливом внутрішніх факторів діяльності (складність робіт, умови праці) та зовнішніх факторів (правове регулювання, політичні процеси тощо). Так, з прийняттям нового Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності»² діяльність з будівництва об'єктів 1–3 категорій може здійснюватися без ліцензії, що значно розширює коло потенційних суб'єктів, які можуть виступати стороною підрядних договорів. Однак відсутність ліцензування може спричинити появу багатьох непрофесійних організацій, які матимуть можливість виконувати будівельні роботи, що не забезпечує гарантії якості та відповідальності й породжує нові ризики у сфері будівництва.

Офіційне тлумачення цього терміна в Україні наведено в Законі України «Про страхування»: «Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів»³.

Метою статті є дослідження страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт) як однієї з можливих умов договору будівельного підряду, розкриття законодавчих положень, що регулюють даний вид страхування, а також виявлення та вирішення деяких проблем, що виникають при дослідженні даного питання.

Страхування об'єкта будівництва досліджували Н. О. Тарасова, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова, Е. С. Альохіна, В. Д. Базилевич та ін. Однак дане питання є малодослідженим і розкривається здебільшого в економічному аспекті та лише на рівні окремих розділів навчальних підручників.

Відповідно до ст. 881 Цивільного кодексу (далі – ЦК) страхування об'єкта будівництва або комплексу робіт здійснюється підрядником або замовником відповідно до законодавства. Сторона, на яку покладається обов'язок щодо страхування, має надати другій стороні в порядку, встановленому договором, докази укладення нею договору страхування, включаючи відомості про страхувальника, розмір страхової суми та застраховані ризики⁴. Дана норма має бланкетний характер і формулювання цієї норми чітко не вказує, чи є даний вид страхування обов'язковим, у зв'язку з чим виникли різні підходи щодо вирішення цього питання.

Так, у науково-практичному коментарі до ЦК за редакцією Ю. В. Амірової, Е. М. Багача та ін. зазначається про обов'язковість страхування об'єкта будівництва і що зобов'язання щодо страхування покладається на замовника або підрядника відповідно до законодавства⁵.

Протилежна позиція викладена у науково-практичному коментарі до ЦК України за редакцією В. Г. Ротаня, де зазначається, що ч. 1 ст. 881 ЦК повинна тлумачитись з урахуванням ст. 5 Закону України «Про страхування», яка допускає запровадження тільки тих видів обов'язкового страхування, які передбачені цим Законом, та формулює публічно-правову заборону щодо здійснення обов'язкових видів страхування, не передбачених цим Законом. Відповідно, у даному коментарі наголошується, що публічно-правової обов'язковості страхування об'єктів будівництва не існує⁶.

Розкриваючи дане питання, необхідно зазначити, що у ч. 1 ст. 881 ЦК у редакції до внесення змін Законом № 3201-IV від 15 грудня 2005 р.⁷ містилося загальне правило про обов'язок підрядника укласти договір страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт), якщо інше не встановлено договором будівельного підряду. У новій редакції ч. 1 ст. 881 ЦК відсутній прямий обов'язок укладення договору страхування об'єкта будівництва або комплексу робіт. Закон «Про страхування» не містить страхування об'єкта будівництва або комплексу робіт серед видів обов'язкового страхування. У ст. 7 Закону «Про страхування» серед видів обов'язкового страхування містилося правило лише про обов'язкове страхування забудовником будівельно-монтажних робіт відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», однак і це положення ст. 7 втратило свою чинність у 2010 р. з прийняттям Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державного регулювання у сфері будівництва житла»⁸.

Отже, з огляду на те, що ст. 7 Закону «Про страхування», яка містить перелік видів обов'язкового страхування, сформована за принципом *numerus clausus*, слід погодитися з думкою про відсутність законодавчих вимог щодо обов'язкового страхування об'єкта будівництва або комплексу робіт, однак з певним застереженням. Імперативність чи добровільність такого страхування щодо окремих договорів будівельного підряду може обумовлюватися й іншими обставинами. Зокрема, відповідно до п. 5 Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 668 від 1 серпня 2005 р.⁹, умови страхування ризиків випадкового знищення або пошкодження об'єкта будівництва є однією з істотних умов договору будівельного підряду в капітальному будівництві. Відповідно до п. 12 вищезазначених Загальних умов договір підряду вважається неукладеним (таким, що не відбувся) у разі, коли сторони не досягли згоди з усіх істотних умов. Якщо одна зі сторін здійснила якісь фактичні дії щодо його виконання, правові наслідки таких дій визначаються відповідно до Цивільного кодексу України.

Страхування ризиків як істотна умова договору будівельного підряду на капітальне будівництво передбачається також у ч. 5 ст. 318 Господарського кодексу¹⁰. Отже, з огляду на віднесення страхування об'єкта будівництва до істотних умов договору, наявність цього страхування є необхідним задля визнання договору будівельного підряду на капітальне будівництво таким, що є укладеним.

Як зазначає Н. О. Тарасова, на сьогоднішній день практика роботи в галузі страхування будівельних ризиків показує, що ризики можуть бути поділені на три основні категорії: вогневі та інші майнові ризики; ризики при будівництві й монтажі обладнання; ризики при випробуванні устаткування. Найбільш поширені страхові випадки при страхуванні будівельних ризиків – пожежі, загоплення (завдання збитку застрахованому майну водою), протизаконні дії третіх осіб і стихійні лиха. Проте аналіз інформації про великі аварії на будівництві свідчить, що в половині випадків причинами є низька якість будівництва і монтажу, матеріалів та конструкції. Крім того, Україні властиві такі ризики, як невиконання будівельних робіт в обумовлений строк¹¹.

На сьогодні для будівельних компаній найбільший інтерес являють собою саме комплексні програми, адже такі програми передбачають можливість одночасного покриття різних видів ризиків у рамках одного договору страхування. Комплексне страхування ризиків у сфері будівництва може включати страхування машин та устаткування, відповідальність перед третіми особами, відповідальність роботодавця у разі нещасного випадку тощо. Основні переваги комплексного страхування для корпоративних клієнтів полягають у найбільш широкому наборі необхідного страхового покриття при максимально допустимих знижках¹².

Отже, комплексне страхування може одночасно поєднувати в собі різні види майнового страхування і, як вже було зазначено, бути спрямоване на охоплення якомога більшої кількості майнових ризиків, які мають місце при виконанні будівельних робіт. Комплексне страхування, як правило, застосовується у сфері капітального будівництва, що цілком природно, адже саме цьому виду будівництва притаманна найбільша кількість ризиків. Що ж стосується інших видів будівельних робіт, які передбачені у ч. 2 ст. 875 ЦК, то страхування при виконанні таких робіт застосовується рідше через меншу кількість ризиків. До того ж, ці ризики здебільшого належать до груп малих та середніх ризиків, за якими максимальний збиток є меншим, ніж у капітальному будівництві.

Однак сторони за своєю домовленістю з огляду на принцип свободи договору вправі передбачити в тексті будь-якого договору будівельного підряду обов'язок однієї зі сторін укласти договір страхування тих чи інших ризиків. Хто саме зі сторін повинен укласти договір страхування, залежить від власного волевиявлення сторін. Згідно з п. 24 Рекомендацій зі страхування ризиків у будівництві, затверджених наказом Мінрегіонбуду від 30 травня 2008 р. № 230¹³ (далі – Рекомендації зі страхування ризиків у будівництві), у разі, якщо виконання робіт підрядним способом за умовами договору будівельного підряду страхувальником будівельних ризиків може бути підрядник або замовник (забудовник), а в окремих випадках – обидві сторони. Першочергове значення для визначення страхувальника має факт, хто є власником відповідного майна, що підлягає страхуванню, та хто несе відповідальність за збитки можливих ризиків цьому майну. Також можуть враховуватися й інші обставини. Доцільно брати до уваги й перелік ризиків, які підлягають страхуванню, розподіл функцій між підрядником та замовником, наявність певних фактів та особливостей будівництва, що мають значення та організації будівельного виробництва, порядок компенсації витрат на страхування, здатність забезпечити кращі умови страхування та їх виконання тощо.

Якщо страхування відповідних ризиків здійснює підрядник, який залучає до виконання робіт субпідрядників, він може забезпечувати страхування одноособово або із залученням співвиконавців, залишаючись при цьому відповідальним за виконання своїх договірних зобов'язань щодо страхування перед замовником.

Не розкриваючи детально питання страхового зобов'язання, оскільки дане зобов'язання не є безпосереднім об'єктом даного дослідження, необхідно зазначити, що договір страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт) хоча і може укладатися у зв'язку з виконанням умов договору будівельного підряду, однак є окремим та самостійним договором, що має свій окремий предмет та містить власні умови, що визначають права та обов'язки його сторін.

Водночас не можна ігнорувати зв'язок між договором будівельного підряду та договором страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт), адже останній укладається з метою охорони майнових інтересів сторін через управління ризиками, що виникають при виконанні будівельних робіт за договором підряду. Дана обставина зумовлює можливість існування певних зв'язків між цими двома договорами, що проявляються, зокрема, у наявності в договорі підряду умов, які впливають на зміст або укладення договору страхування. Так, строки дії договору страхування визначається сторонами в межах строку дії договору будівельного під-

ряду (п. 36 Рекомендацій зі страхування ризиків у будівництві)¹⁴; умовами договору підряду також може передбачатись необхідність узгодження кандидатури страховика, з яким страховальник укладає договір страхування тощо.

Взаємозв'язок цих договорів проявляється також у можливості внесення змін до договору страхування у зв'язку зі зміною умов договору підряду, наприклад, якщо строки виконання будівельних робіт, передбачених у договорі будівельного підряду, були змінені з певних підстав, то у разі продовження строку будівництва об'єкта за згодою страховика строк дії договору страхування також може бути збільшений шляхом внесення відповідних змін до умов договору страхування зі сплатою додаткових страхових платежів.

Отже, враховуючи зазначені вище позиції, можна зробити висновок, що страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт) є однією з умов договору будівельного підряду, яка спрямована на охорону майнових інтересів сторін. Існують різні ризики у будівельній сфері, а також види страхування, що можуть застосовуватись для захисту майнових інтересів сторін договірних відносин. Наявність функціональних зв'язків між договором будівельного підряду та договором страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт) зовсім не означає їх взаємне поглинання, оскільки обидва договори мають власні зобов'язання, що є самостійними і відокремленими.

¹ Елементи договору будівельного підряду / А. О. Недошovenко // Часопис Національного університету «Острозька академія». – 2015. – № 1 (11) – С. 1–13. – С. 5. – (Серія «Право») : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15naodbp.pdf>

² Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. (станом на 1 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – Ст. 158.

³ Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 р. (станом на 1 квітня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.

⁴ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (станом на 1 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

⁵ Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / [Ю. В. Амірова, Е. М. Багач, Н. В. Безсмертна та ін.]. – К. : Вид-во ІАЦ «Ліга», ТОВ «Ліга Закон», 2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk/79-gk/1245-881.html>

⁶ Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України : у 2 т. – 2-ге вид., перероб. і доп. [Текст] / В. Г. Ротань [та ін.] ; відп. ред. В. Г. Ротань. – Х. : Фактор, 2010. – Т. 2. – 784 с. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/135-vg-rotan-ta-in-komentar-do-tsku-t2/3539-3-budivelnij-pidrtjad.html>

⁷ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 15 грудня 2005 р. (станом на 1 січня 2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 13. – Ст. 110.

⁸ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державного регулювання у сфері будівництва житла : Закон України від 29 червня 2010 р. (станом на 1 липня 2013 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 486.

⁹ Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві : постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2005 р. (станом на 19 січня 2012 р.) // Офіційний вісник України. – 2005. – № 31 (ч. 2). – Ст. 1867.

¹⁰ Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. (станом на 1 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.

¹¹ Організація системи страхового захисту будівельної компанії / Н. О. Тарасова // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 227. – С. 80–83. – С. 81.

¹² Там само. – С. 81.

¹³ Рекомендації зі страхування ризиків у будівництві : наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 30 травня 2008 р. № 230 [станом на 30.04.2008] : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_er/pg_gtwoow.htm

¹⁴ Там само.

Резюме

Недошovenко А. О. Страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт) як умова договору будівельного підряду.

У статті досліджується одна із умов договору будівельного підряду. Проведено аналіз чинного законодавства та проблем, які виникають при дослідженні страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт).

У статті також звертається увага на необхідність пошуку дієвих методів управління ризиками, що існують у сфері будівництва, обґрунтовано актуальність дослідження у зв'язку з появою нових ризиків, які виникають при здійсненні будівництва.

Стаття включає інформацію про ризики, які притаманні будівництву, види страхування, що застосовуються, а також досліджуються питання співвідношення договору будівельного підряду та договору страхування об'єкта будівництва (комплексу робіт), що має теоретичне та практичне значення.

Ключові слова: договір будівельного підряду, страхування, ризики, умови договору, об'єкт будівництва.

Резюме

Недошovenко А. А. Страхование объекта строительства (комплекса работ) как условие договора строительного подряда.

В статье исследуется одно из условий договора строительного подряда. Проведен анализ действующего законодательства и проблем, возникающих при исследовании страхования объекта строительства (комплекса работ).

В статті також указано о необходимости поиска эффективных методов управления рисками, которые существуют в сфере строительства, обоснована актуальность исследования в связи с новыми рисками, возникающими при осуществлении строительства.

Статья включает информацию о рисках, присущих строительству, видах страхования, что используются. Исследуется вопрос о соотношении договора строительного подряда и договора страхования объекта строительства (комплекса работ), что имеет теоретическое и практическое значение.

Ключевые слова: договор строительного подряда, страхование, риски, условия договора, объект строительства.

Summary

Nedoshovenko A. Insurance of the construction site (construction works) as a Construction Agreement Provision.

The article examines one of the terms of the building contract. Was made an analysis of the current legislation and problems which arise while researching insurance of the construction project (complex of works).

The article calls for a finding of effective methods of construction risks management and reasons the urgency of research due to new risks arising during construction.

The article consists of information about risks which are inherent to construction, types of insurance which are used and examine of the relationship between the building contract and the contract of construction project (complex of works) insurance that has theoretical and practical importance.

Key words: construction agreement, insurance, risks, agreement provisions, construction site.

УДК 342.951:654.19

Є. Ю. САВЧУК

Єлизавета Юрївна Савчук, студентка магістратури Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

В умовах ринкової економіки особливої гостроти набуває питання про ступінь втручання держави в цивільний оборот. Для розвинутої ринкової економіки характерно дотримання балансу між принципами вільного підприємництва та інтересами суспільства і держави. Встановлення такого балансу на українському ринку телекомунікацій і зв'язку сьогодні неможливо без здійснення заходів щодо вдосконалення правового регулювання цього ринку. У цьому сенсі, як можна бачити, розробка державної телекомунікаційної політики, що відповідає потребам і інтересам демократизації українського суспільства, є вкрай актуальною в практичному відношенні проблемою. У зв'язку з цим вважаємо формування й реалізацію демократично орієнтованої, що відповідає історичним викликам, державної телекомунікаційної політики складним, відкритим політичним процесом, який потребує як предметного дослідження, так і створення відомої нормативно-теоретичної моделі.

Питання управління у сфері телекомунікацій досліджуються О. Барановим, О. Скибуном, О. Тер-Степаняном. Роботи О. Баєва, Д. Горобченка, Є. Іванова, Р. Мельник, Ю. Мельникової, Л. Чумака, А. Шумського, А. Щуровської також присвячено розкриттю та вивченню проблем, що виникають при державному регулюванні у сфері телекомунікацій.

Нині ключовою проблемою вдосконалення правового регулювання телекомунікаційної політики є вироблення єдиної і несуперечливої концепції розвитку законодавства у даній галузі.

Метою даної статті є аналіз правового регулювання управління в сфері телекомунікацій.

Правове регулювання є найважливішим інструментом реалізації державної політики в телекомунікаційній галузі України. У зв'язку з цим необхідно назвати три важливі обставини, які слід враховувати при визначенні цілей державної політики в даній сфері. По-перше, зв'язок є інфраструктурою для управління державою, для забезпечення її безпеки і обороноздатності. Тому найважливішим завданням є збереження чіткості й безперервності функціонування галузі.

По-друге, в сучасному світі широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життя і діяльності людства зумовлюють їх провідну роль у розвитку сучасного суспільства, забезпеченні динамічності економічного зростання, підвищенням конкурентоспроможності України.

По-третє, одним із першочергових є завдання усунення цифрової нерівності і забезпечення громадян нашої країни, незалежно від місця їх проживання, можливістю доступу до найширшого спектру якісних інформаційно-комунікаційних послуг. У зв'язку з вищевикладеним, а також беручи до уваги, що зв'язок знаходиться на передньому краї процесів модернізації, технічного і технологічного оновлення, Верховна Рада України веде активну законопроектну роботу. Найчастіше чинне законодавство не може бути застосоване до нових відносин, що виникають у сфері послуг зв'язку, а в ряді випадків гальмує розвиток галузі в цілому. Тому питання вдосконалення правового регулювання динамічного вітчизняного телекомунікаційного ринку залишаються в центрі уваги українських парламентаріїв.